

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזנר שליט"א
(ליל שישי
פרשת פינחס - תש"ע
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ל"ז
פרשת פינחס
תשפ"ז

בקנאו את קנאתי

מה היא קנאות ראויה ♦ פינחס זה אליהו מבשר טוב משמיע שלום

כל ישראל, לאמר להם פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. והכוונה בציווי אמירה זו, כדי שיכירו את פעולתו הטובה של פנחס, וכדי שלא ישנאוהו בשביל הריגת הנשיא של שבט שמעון, וכן במה שנגרם מחמתו כן שהמלאך הרג מהם רבים, כאומרם ז"ל (במדב"ר כ כה) שכאשר עמדו בני שבט שמעון לפגוע בפינחס, ירד המלאך ונגף בהם, לכן אמר ה' למשה שידוע לבני ישראל מפעל הטוב שעשה עמהם, כי אדרבה בזכותו לא כילה את בני ישראל.

פנחס נתייחס אחר אהרן שמידתו שלום

ואף בזה מצינו כמה וכמה פירושים, לבאר מה משמעות הענין שיחסו הכתוב אחר אהרן, ואיך סרה בזה תלונת בני ישראל מעליו, והנה מדברי חז"ל משמע שבזה שייחס הכתוב ואמר 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', בזה נרמז מה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת ואמר: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא, וכפירוש רש"י שם: 'בן קנאי' - משבט לוי שקנא במעשה דינה, 'בן משיב חמה' - אהרן במעשה דקרח. וזהו שייחס אותו הכתוב ואמר: 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', כלומר, משיב חימה בן משיב חימה הוא.

אך לפי פשוטו יתכן עוד כי כונת הכתוב להודיע שפנחס בן אלעזר לא נתעטף בקנאות מתוך שתכונתו היתה תכונה של רוגז מצד הטבע, אלא אדרבה הוא נתייחס אחר אהרן, ללמדך שאחז במדותיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ורק מתוך כך עמד וקנא קנאת ה', והיא הקנאה הראויה והנרצית שכולה לשם שמים, ובזה נתבטלה אפוא תלונת בני ישראל שחשדוהו שיש במעשיו ח"ו איזו כונה שלא לשם שמים בלבד.

ב

בקנאו את קנאתי

פנחס קנא בעצמו ולא ע"י שליח

עוד זאת מצאנו כמה בחינות אחרות במעשהו של פנחס המלמדו כי קנאותו היתה מעולה לשבח בסולם מדרגות הקנאות, עד שבזכות זה זכה להשיב החימה מעל בני ישראל ולהצילם ח"ו מכליון, וכפי שפירש רבינו האור החיים הקדוש כי קנאת ה' צבאות היתה בלבבו ולא כל כוונה אחרת, ותדע לך שפנחס סיכן עצמו ולא נתייאר מבני שבט שמעון, וכמו כן לא הסתיר את פעולתו מעיני אדם אלא עשה לעיני קהל ועדה, ואכן, רק משום הדברים המופלאים הללו זכה שתשוב חמת ה' מישראל.

כדברים הללו ויותר מהם מצאנו לרבינו החתם סופר, שכתב כי אם היה קם איש אחר מישראל ועושה את מעשהו ולא פנחס ממש, אלא שהייתה כוונתו ח"ו שלא לשם שמים, איזו לא בלבד שלא היה משיב החימה מעל ישראל, רק אדרבה, היה ח"ו מגביר ומבעיר האש,

ששה נסים נעשו לפנחס

מה עשה פנחס, נטל רומח בידו, שלף ממנו את הברזל ונשען על המקל, ועשה עצמו כמי שרוצה גם הוא לחטוא, עד שהניחוהו להיכנס.

ועל כך סימנו שם: אמר רבי יוחנן, ששה נסים נעשו לו לפנחס, אחד שהיה לו לזמרי לפרוש ולא פירש, ואחד שהיה לו לדבר ולא דיבר, ואחד שכוון בזכותו של איש ובנקבותה של אשה, ואחד שלא נשמטו מן הרומח, ואחד שבא מלאך והגביה את המשקוף, ואחד שבא מלאך והשחית בעם וכו'. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן [הקב"ה] הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שבטים מבזין אותו, ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, בא הכתוב ויחסו 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום, שנאמר 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום'. עכ"ל הגמרא.

מדוע לא קיים משה ההלכה בעצמו

וכבר עמדו המפרשים כל אחד לפי דרכו, לאחר שהזכר משה מפי פנחס את ההלכה שהוא עצמו לימדו ברדתו מסיני, מדוע לא קיים ההלכה ופגע בו בעצמו. והן אמת כי מאת ה' היתה זאת שנתעלמה הלכה ממשה, כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו וכמובא כאן בפירוש רש"י (פסוק 1), אמנם סוף סוף עדיין צריך ביאור, אחר שכבר נזכר משה ההלכה, מדוע לא קיימה בעצמו.

ואכן, רבים מהמפרשים נתבאו בסגנון אחד, ופירשו כי משה רבינו לא היה יכול ללבוש מידת הקנאות ולפגוע בהם בעצמו, זאת משום מה שאירע קודם לכן, וזמרי בן סלוא תפש לזכוי והביאה אצל משה, ודיבר אליו בגסות רוח באומרו: בת יתרו מי התיר לך, ומאחר שכבר ידענו כי הקנאות צריכה שתהא תמה וברה בלא כל דגנוד קל שבקלים של נגיעה או פנייה שאינם לשם שמים, שוב לא היה יכול משה לקנא קנאת ה' בשלימות הראויה, אחר שקודם לכן החציף זמרי פניו למולו וביקש להכלימו, כי בכך היה ח"ו פתחון פה לומר שעשה כן על מנת לתבוע עלבונו. ללמדך עד היכן מגיעים הדברים ומה גודל הזהירות הנדרשת מאת האדם בבואו לעשות מעטה קנאה, והדברים נוראים.

משה נצטוו לומר לישראל שפנחס השיב חמת ה'

ובאמת, כפי שכבר הזכרנו לעיל, גם מעשהו של פנחס לא חשבוהו הכל כמעשה לשם שמים, ואדרבה, השבטים היו מבזין אותו ואמרו: 'ראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל', ולא ברואי אנוש בלבד ראו פסול במעשהו אלא גם מלאכי השרת בקשו לדחפו ולמונעו מזה, ולשם כך הוצרך הכתוב לייחסו תיכף אחר אהרן הכהן, להעיד כי ה' חפץ במעשהו.

וכך כתב רבינו האור החיים הקדוש בפתח הפרשה, כי השי"ת ציוה על משה רבינו לשבח את פנחס באזני

פרשתנו, פרשת פנחס, פותחת במתן שכרו של פנחס בן אלעזר על מעשה קנאותו הנזכר בפרשה הקודמת, ובדברי השי"ת למשה רבינו אודות מעלת זה המעשה: 'יְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיטִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. לָכֵן אָמַר הַנְּגִי נֹתָן לֹו אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וְהִיָּתָה לוֹ וְלִזְרְעוֹ אַחֲרָיִךְ בְּרִית קְהֵנֹת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵי וְיִכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

לדורי דורות נקראת הקנאות לשם שמים על שמו של פנחס, והמקנאים לדבר ה' תולים מעשיהם בקנאותו של פנחס, שלא חת ולא נתייאר להרוג בחרב נשיא בישראל על מנת לקנא קנאות ה', הקב"ה, ולפיכך זכה למדרגה עליונה כל כך: 'בְּרִיתִי הִיָּתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְׁלוֹם' (מלאכי ב ה).

א

קריינא דאינתהא

הבא לימלך אין מורין לו

בתחילת כל דברינו בענין קנאותו של פנחס ומתן שכרו, יש לנו להתבונן במעשה עצמו הנזכר בפרשת בלק, וכך נאמר שם (במדבר כה ו-10): 'הִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל אֲחִיו אֶת הַמְדִינִית לְעִינֵי מֹשֶׁה וּלְעִינֵי כָל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בְּכִים פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד. וַיָּרָא פִּינְחָס בֶּן אֱלֶעָזֶר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ. וַיָּבֵא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֶּבֶה וַיִּדְקַר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל קֶבֶתָהּ וַתַּעֲצַר הַמִּגְפָּה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי הַמָּוֶתִים בְּמִגְפָּה אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף'.

אריכות רבה מצאנו בדברי חז"ל (סנהדרין פג) בבאור הכתובים הללו, ואמרו שם כי קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה, אם יפגע בו, אין מורים לו, שלא נאמרה אלא למקנא מעצמו. ולא עוד, אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא.

נתעלמה ממנו הלכה

ועוד דרשו שם, כי תחילת הדבר היתה בחטאם של בני שבט שמעון, וכאשר ציוה משה לשופטי ישראל להרוג את הנצמדים לבעל פעור, באו בני שמעון להתאונן אצל נשיא שבטם. מה עשה, נטל עמו את כזבי והלך אצל משה רבינו והתריס בפניו: 'בן עמרים, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך'.

באותה שעה נתעלמה הלכה ממשה רבינו ולא ידע מה יעשה, על כן היו עומדים ובוכים, ואילו פנחס ראה מעשה ונזכר הלכה, ואמר לו למשה: "אחי אבי אבא, לא כך לימדתני ברדתך מהר סיני, הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו". אמר לו: "קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא - קורא האגרת הוא עצמו יהיה השליח לקיומה".

כי הקנאה כשאינה לשם שמים עונשה גדול רח"ל, ורק על ידי שעשה זאת פנחס, ונתכון לשם שמים בלבד ולא לקנא קנאת עצמו, אז זכה שיאמר עליו: 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי'.

עצם השבת החמה הוא שבח גדול

עוד זאת מבאר רבינו אור החיים הקדוש כי על ידי שהשיב פנחס חרון אף ה' מ' ישראל - בזה פעל נחת רוח רב במרום. ומכלל הדברים עלה לנו כי השבת החימה מעל בני ישראל, היא השגת מדרגה נפלאה ביותר, כפי שכתב רבינו כי אחר שכבר יצתה החימה - שבח גדול הוא למי שאלה בידו להשיבה, וכפי שכתב עוד שעצם השבת חרון אף מעוררת נחת רוח הרבה לפניו יתברך. וכל זה לא אירע אלא מפני שקנאותו של פנחס היתה משונה ובנדלת משאר מעשיהם של המקנאים לדבר ה', שבפיהם דברו קנאת ה' צבאות אך בלבם היתה כונה אחרת רח"ל, ואילו פנחס השלים היטב את כל תנאי הקנאה על מנת שתהא רצויה ומשובחת.

משל מהבן איש חי בביאור מעלת קנאתו של פנחס

ובשולי הדבר, קודם שנפן להתבונן בענין השכר שזכה לו פנחס בגמול אותו מעשה, מן הראוי להביא הגנה משל נפלא שהביא הבן איש חי כדי לבאר גודל השבח של אותו קנאות, וכתב כך:

משל למלך שהלך לצוד ציד ביער והיה עמו ראש הגבורים של החיל שלו, ופגעו בו לסטים מזוינים להלחם בו, ותיכף רץ הגבור לקראתם וילחם בהם בכלי זין שבידו ויפילם חללים. והמלך לא נתן לו שכר ומתנה על הדבר הזה. והנה אחר כך נזדמן שהלך המלך לבדו לצוד ביער ולא היה עמו כי אם נער אחד שהוא משרת לפניו על השלחן, ופגעו בו לסטים. והנער בראותו כך לקח חרב מאת המלך ורץ כנגדם וילחם בהם ויפילם חללים ויתן לו המלך מתנה מאה אלף זהובים. אמרו לו עבדיו: למה לראשון לא נתת כלום ולזה נתת מתן רב כל כך. אמר להם, הראשון היה ראש הגבורים שלי וזו היא מלאכתו אשר עסק עשה מנערותו ובעבור זאת הלך עמי, על כן כשנלחם עשה דבר המוטל עליו ואין זה חידוש ופלא מצידו כדי שאתן לו מתנה על מעשיו. אך השני היה נער רך משרת על שולחני ואינו מלומד מלחמה ואין זה עסקו כי גם כלי זין לא היה נושא אתו ולקח חרב ממני ונלחם בנפשו לכך ראוי לתת לו מתנה.

והנמשל בזה מכוון על פנחס שאף הוא עשה שלא כהרגלו, ולכן בדין הוא שיטול שכרו, וכלשון הבן איש חי: דבא להגיד שבחו שעשה דבר שהוא זר ופלא מצדו, כי הוא בן כהנים שאין להם עסק במלחמה ואין מצוי בידם כלי מלחמה. ועוד, גם הוא מצד עצמו היה עצור לפני ה' בעמלה של תורה המתשתת כחו של אדם, ורחוק דבר זה שעשה מאתו לדקור שני גופים גסים וחזקים בבת אחת ברגע ברומח, ולשאת אותם מן אהלם עד פתח אהל מועד, ודבר זה אין ראוי לעשותו אלא אנשים שהם מלומדי מלחמה ועסקם בכך לעשות כזאת מכח תגבורת הלב שלהם. לזה אמר 'יורא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן' שאביו ואביו כהני ה' שהם רחוקים ממעשה המלחמה ומן כלים שלה ופרושים ממלאכה זו, ולכן מצד אבותיו רחוקה מעשה המלחמה הזאת שנלחם פנחס. ועוד, גם הוא עצמו נעצר לפני ה' בשיבת הסנהדרין הנקראים בשם עדה כדכתיב (במדבר לה כז-כח) 'ושפטו העדה' 'הוצילו העדה', ועל כן בטבע צריך שיהיה שני כח ואין לו תגבורת לב לעשות מעשה כזאת לדקור שני גופים חזקים בבת אחת. וזהו 'ויקם מתוך העדה' הוא מושב הסנהדרין ועם כל זה עשה דבר פלא זה 'ויקח רומח בידו וכו' וידקור את שניהם' וכו'. ואחר שהגיד הכתוב שמעשיו שעשה בדבר זה היה בדרך פלא חוץ לטבע, לכך אמר הקב"ה בדין הוא שיטול את שכרו. עכ"ל.

קנא קנאתי - בימי משה ובימי אהאב

אזכור, אם היה חפצנו להוסיף ולהבין בפרשת מסירות מדוע זכה דוק פנחס לא לעזרז למידת מסירות נפש זו, עד כדי כך שאמר חז"ל 'שָׁרְפוּ יְדוֹי שֶׁל מֹשֶׁה כְּדֵי שִׁיבֵא פִינְחָס וְיִטּוֹל אֶת הָרְאוּי לוֹ, הֲרִי לְנוּ עוֹד

כמה מאמרים נפלאים מרבינו האור החיים הקדוש בפרשתנו, אשר דבריו הם פתח ושער דרכו נבוא חדרי הטורקלין.

פנחס זה אליהו

הנה כבר גילו לנו חז"ל כי פנחס הוא אליהו הנביא, וכדאיתא בתרגום יונתן בפרשת וארא (שמות יח): 'פִּינְחָס הוּא אֱלִיָּהוּ פְּהֵנָא רְבָא דְעֵתִיד לְמִשְׁתַּלְחָא לְגִלְוָתָא דְיִשְׂרָאֵל בְּסוּף יוֹמָא'. ע"כ. ובה פירשו רבותינו ז"ל מה שנאמר 'הנני נתון לו את בריתי שלום', כדאיתא בילקוט (רמז תשעא): אמר רבי שמעון בן לקיש, פנחס הוא אליהו, אמר לו הקב"ה, אתה נתת שלום בין ישראל וביני בעולם הזה, אף לעתיד לבא אתה הוא שעתידי ליתן שלום ביני לבין בני, שנאמר (מלאכי ב ה) 'הֲנֵה אֶנְכִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' וְגו' וְהָשִׁיב לָב אָבוֹת עַל בְּנֵיהֶם'.

ובאמת, מידה זו של 'קנאה' ששורשה בפנחס מצאנוה גם ראינוה אצל אליהו הנביא בימי אחאב, שהבדיל עצמו לקום מתוך העדה ולקנא קנאת ה' על ההולכים אחר נביאי הבעל, ואף שם מטר עצמו בסכנה גדולה עבורו כך עד שבקשו את נפשו לקחתה (ראה מלכים א' יט').

וכתב רבינו האור החיים הקדוש, כי בזכות מדת קנאה טהורה זו, שתחילתה בימי זמרי בן סלוא וסופה בימי אחאב מלך ישראל, בזכותה זכה אליהו הנביא להיות לעתיד לבוא מבשר טוב ומשמיע שלום לישראל, להודיעם על קץ הגלות ועל הגאולה השלמה. מכל זה נמצינו למדים כי קנאותו של פנחס ואש

לדורי דורות נקראת הקנאות לשם שמים על שמו של פנחס, והמקנאים לדבר ה' תולים מעשיהם בקנאותו של פנחס, שלא חת ולא נתיירא להרוג בחרב נשיא בישראל על מנת לקנא קנאתו של הקב"ה

מלחמתו כנגד הסט"א, לא לשעתה בלבד היא, אלא יש לה שורש פנימי ההולך בכל הדורות.

זמרי לא נעקר משרשו ועדיין בשם ישראל יכונה

ועוד הוסיף רבינו האור החיים הקדוש, כי זמרי בן סלוא השחית את נפשו, נפש הישראלית, תיכף בשעת עשיית מעשהו, עד כדי כך שהוא נחשב 'מוכה' מקודם שהוכה על ידי פנחס, ולהדיא שנה כאן רבינו כי מן הסתם לא היתה מיתתו מתוך תשובה, ולפיכך מלפפתו העבירה וקשורה בו ככלב גם בעולם הבא, כמבואר בדברי חז"ל. ברם, אחר הדברים הללו האמורים בדרך דרוש, הוסיף רבינו להאיר עינינו בדרך הפנימיות, ומתוך דבריו האמורים בזה נראה לכאורה לאידך גיסא, שסוף סוף היתה בחינת תיקון לנפשו של זמרי, 'ומיתתו טהרה נפשו'. ובה פירש את לשון הכתוב 'שם איש ישראל', 'הרי שאפילו אחר מעשה העבירה, עדיין בשם ישראל יכונה, הא למדת שלא נעקר משרשו אלא נשאר בכלל ישראל.

והנה בפירושו הראשון ביאר שבא הכתוב לומר ששם ישראל שהיה בו הוכה מכת מות, וכאן מבאר להיפך, שזמרי לא הוכה מכת מות לנפשו, אלא אדרבה כוונת הכתוב לרמז שסופו שיחזור לשרשו.

זמרי היה גדול וקדוש והשי"ת בחרו לנשיא

פלאות דברי רבינו האמורים עתה, בהם אנו מתודועים לתחילת סודו וענינו של פנחס בקומו מתוך העדה להרוג את זמרי בן סלוא. ואכן, כבר ידענו מדברי רבותינו ז"ל (סנהדרין פב) כי זמרי בן סלוא הוא שלומיאל בן צורישדי שנבחר על ידי השי"ת להיות נשיא שבט שמעון כאמור בראש ספר במדבר, והלא ברור כי לא נתרמה איש פשוט לנשיאותו, ואם כן יש להבין איך אירע כזאת, וכפי שמצינו לבעל 'שם משואל' שכתב בלשונו הזהב:

יש לתמוה איך נלכדו ברשת זו שטמנו להם

הרשעים הללו אנשים כשרים וצדיקים כמותם דור באי הארץ. וביותר יש לתמוה על זמרי בן סלוא שהיה נשיא שבט ישראל שבדאי לא היו ממנים אנשים פשוטים לנשיאים, ובש"ס איתא שהוא שלומיאל בן צורישדי, איך איש גדול וקדוש כמוהו שהשם יתברך בחרו לנשיא כמפורש ריש פרשת במדבר יפול במעשה רע כזה ואיפה קדושתו וחסידותו. ע"כ.

ובאמת גם בדברי רבינו האור החיים הקדוש כאן מצינו שכתב כי אדרבה, כל גדולתו של פנחס היתה שלא נתיירא ולא נרתע מלהרוג את זמרי שהיה חשוב ומעולה בישראל, ויתירה מכך, אלמלא שהיה זמרי אדם גדול וחשוב - ואעפ"כ הרגו פנחס - לא היתה שבה החימה מעל בני ישראל רח"ל.

על כן יש להתבונן בשורש זה החטא שנכשל בו זמרי, ולשם כך יש להניח עקבי רגלינו בדרך שסללו רבותינו יודעי ח"ן, ובתוכם גם רבינו האור החיים הקדוש, אשר הניח יסודות נשגבים בביאור הדברים.

ד

וישב ממנו שבי

נורא בי עמרם

הנה מצינו באיזהו מקומן בדברי חכמינו ז"ל, מעשים נפלאים ונוראים המלמדים על גודל מלחמת היצר שהיתה דוקא אצל גדולי ישראל מופלגי התורה, ויש בתוכם מעשים שכמעט אין באפשר להבינם לפי דלות שכלנו, היאך נתגבר עליהם יצרם כל כך עד שבקשו ח"ו לעבור עבירות חמורות, והלא בראשי ישראל עסקינו, עיני העדה המופרשים ומובדלים מכל נדנד חטא ועון. והידוע בזה הוא מה דאיתא במסכת קידושין (פא.) על רב עמרם חסידא, שנתעצם יצרו בקרבו וניתנו בו כוחות עצומים שלא כדרך הטבע כדאיתא שם: שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו ילכין בי עשרה למדלייא, והכל כדי שיכשל רח"ל בעבירה, וכל כך בערה בקרבו עד שהורג לביש עצמו ברבים ולקראו 'נורא בי עמרם' כדי שיבואו כולם לביתו ובכך ימנע מהחטא.

הכנעת היצר בכוח עצמו

ואכן, מעשה זה וכיוצא בו מורים כי דייקא אצל החסידים במעשיהם, פעמים שמשמים מגבירים עליהם יצרם באופן היוצא מדרך הטבע, ומטעם זה הוצרך רב עמרם לפעול אף הוא בדרך היוצא מגדר הרגיל, כי בלא זה לא היה נכנע, והנה מסירות נפש זו שהיתה בו לבייש ולבזות עצמו כל כך, הלא היא כשלעצמה מורה על גודל מעלתו ושלמותו. ובאמת כבר לימדנו רבינו האור החיים הקדוש (דברים יט ג) כי אין לו לאדם להשתמש בדרך זו לכתחילה ולבייש עצמו ברבים, אלא אם כן כלו כל הקיצין כמו שהיה אצל רב עמרם חסידא (ראה קדושין פא.).

אורו של משיח

יתירה הוסיף רבינו חז"ל במעשה דיהודה ותמר, שמלאכי מעלה נתעצמו מאוד להביאו לידי מעשה זה, ואמרו לו הקב"ה זימן לו באופן מיוחד את המלאך הממונה על התאוה כדי שייטה דרכה אליה, ושם אנו מוצאים דבר מופלא ביותר, שהמלאך אנסו ליהודה כי מחלילה ועד סוף ממש, עד כדי כך שאמרו במדרש כי המעשה היה 'בעל כרחו' של יהודה, וכדאיתא בבראשית רבה: אמר רבי יוחנן, ביקש [-יהודה] לעבור, וזימן לו הקב"ה מלאך שהוא ממונה על התאוה. אמר לו, יהודה, היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים, ויט אליה אל הדרך, בעל כרחו שלא בטובתו. ע"כ.

וביאור הענין כפי שהאריכו בספרים הקדושים כי ממעשה יהודה ותמר נבא אורו של משיח, ולא היה יכול לצאת משיח מיהודה אם לא בדרך זו, כי ניצוץ קדושת משיח היה שבו במעמקי הקליפה, ואם לא שקירב עצמו יהודה לכך לא היה יכול להוציא ענף הקדושה ממקור הטומאה, ולפיכך אנסו המלאך למעשה זה.

'זרדבק נפשו בדינה'

והן נתפרשו הדברים באריכות רבה במאמר רבינו האור החיים הקדוש בפרשת ויחי, שם חקר וביאר זה

הענין הדק היטב, כי אדם הראשון הוא כמו אילן שבו היו תלויים כל הנשמות של הקדושה שיצאו לעולם. וכשחטא אדם ואכל מעץ הדעת, שלט בו חלק הרע, וישג' ממנו שבי לאין מספר, ונפלו הרבה נשמות לעמקי הקליפות. והניצוצות מתבררים על ידי ישראל, על ידי קיום המצוות ועסק התורה.

אך לפעמים יתבררו הניצוצות באופן אחר, והוא שנפש הטומאה אונסת את נפש הקדושה להידבק בה, בכך תוציא ותברר את הנפש שהיא ממין הקדושה שנשבת בין הקליפות. והוא סוד 'ותדבק נפשו בדינה בת יעקב' (בראשית לד א), שהאבה הנפש של דינה הקדושה לאותה נפש קדושה וטהורה שהיא מינה, שהיתה נתונה ושוביה בתוך שכם, וכל ידי שנדבקה בדינה נפדתה משיבה ויצאה מתוך הטומאה. ואמרו רבותינו ז"ל (ליקוטי תורה ס) כי נפש זו שבררה דינה היא נפש רבי חנינא בן תרדיון, והוא רמז מה שנאמר שם (פסוק כא) 'והארץ הנה רחבת ידים', כי רחבת ראת אשי תיבות של רבי חנינא בן תרדיון.

פעמים שבאמצעות דבר מנונה ביותר תצא הקדושה מהקליפה

ובכלל דבר זה גם כן, מה שמצינו עוד כי לפעמים באמצעות דבר מגונה ביותר יחבר ויסכים השבאי שהוא סמאל הקרוי 'אדם בלעל', הוציא מתחת ידו נפש הקדושה ששבויה בידו במקום הקליפה, ואינו מוציאה אלא על ידי דבר מגונה דהיינו באופן של ביאת איסור, שהיא בחינת העון שיהיה יותר מגונה. וזה לך האות והסימן לכך, שהרי רות המואביה יצתה מזנות אב ובתו, וכן נעמה העמונית שהיתה אמו של רחבעם בן שלמה, ששתיהן יצאו מעמון ומואב שבאו לעולם על ידי הזנות של לוט עם בנותיו. ואצל רות שנשמתה היתה גבוהה יותר, שזכתה להיות אמה של מלכות בית דוד, היה צורך בעון מזהם שביטל להוציאה מן הקליפה, כמו שאין כן אצל נעמה שהייתה בדרגה פחותה הימנה, לא היה צורך בעון מכוער כל כך.

ה זמרי בן סלוא

זרזיר מתנים או תיש

יסוד נורא זה שגילה לנו רבינו החיים הקדוש הרי הוא כזוהר ופתח בהבנת מעשה הארץ בן סלוא, שכן כתבו רבותינו המקובלים כי בכזבי בת צור, שהיתה בתו של בלק מלך מואב, היה טמון ניצוץ קדוש עד למאוד, ומאחר שהיה צריך ניצוץ זה להיפדות ולצאת מתוך הקליפה - לפיכך נתאוו זמרי ליקרב אליה וכפי שעוד יבואר להלן על פי תורת האר"ל.

אך קודם לכן יש לידע כי מלבד ענין זה, היתה במעשיו של זמרי בן סלוא עוד כוונה עמוקה מאוד, כי במעשהו מסר עצמו להציל את כל ישראל, ויבואר בהקדם מה שאמרו במסכת סנהדרין (פב): אמר רב נחמן אמר רב מאי דכתיב (משלי ל לא) 'זרזיר מתנים או תיש ומקלן אלקום עמו' - ארבע מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום, והמתין לו פנחס עד שתשש כחו, והוא אינו יודע שמלך אלקום עמו [ופנחס לא היה יודע שהקדוש ברוך הוא ששמו מלך אלקום, עמו, שלא היה צריך להמתין שיתשש כחו (ה"ש)]. ע"כ. והנה דברי הגמרא מופלאים למעיין מאוד, הן כי זמרי בן סלוא היה נשיא שבט מישראל ואיך הגיע לפחיתות כזו, וכיצד נתאוו כזאת למעלה מכח אנושי.

זמרי 'השאל' עצמו לעבירה לפי שעה בלבד

אכן פשר הענין מבואר בספר שפתי צדיק, שם האריך בכמה מקומות בפרשתו בכללות מעשה זה, והוא מעלה ומחדש כי כל מעשה זמרי היה כדי להציל את ישראל מחטא, כי בראות זמרי את גודל הניסיון שהיו מצויים בו מבנות מדין נתאמץ ולקח על עצמו כל אותם הניסיונות ובכך הצילם מזה.

ובבואנו לסדר דברי השפתי צדיק, הרי שיש להקדים תחילה דעתו הברורה שבזמרי עשה זמרי תשובה על מעשיו והגיע אל התיקון, ושלא כדברי רבינו האור החיים בפירושו הראשון. וביתר אריכות פירש שם על פי מה דאיתא בגמרא

(סנהדרין ס) שזמרי בן סלוא הוא 'שאל בן הכנענית' הנזכר בחומש בראשית (מו י), ואמרו שם כי נקרא 'שאל' על שם 'שהשאל עצמו לעבירה', והביא שם בשפתי צדיק בשם הרה"ק הר"ב מפרשיסחא שפירש כי כל חטא זה היה אצל זמרי בבחינת 'שאלה', היינו שבציקור זה היה ח"ו כלל במצב שפל זה, ורק אותה שעה גרמה לו.

זמרי היה מיורדי מצרים והכיר את יעקב אבינו

אלא שבכל זה עדיין לא נתבאר מה באמת היתה הסיבה שהביאתו לחטאו, ואכן, עיקר החידוש הוא בהמשך דברי השפתי צדיק, שם מצינו דברים נפלאים שהם כאלומת אור המאירה והולכת בהבנת הפרשה, ותחילת דבריו בתמיחה האמורה היאך יתכן שיפול נשיא שבט שמעון במעשה נבלה כזה, אשר כפי דברי חכמינו ז"ל הקדושים היה שלומיאל בן צורישידי שהיה נשיא שבט שמעון והוא שאל בן הכנענית, ממש בן שמעון בן יעקב אבינו ע"ה, והיה מיורדי מצרים והכיר פני קודש הקדשים יעקב אבינו ע"ה, וכבר עליו מאתים חמישים שנים, איך שייך חס ושלום שילך לנבלה כזו.

זמרי לקח עצמו כל מלחמות היצר של ישראל

ומפרש שם כך: חניני השם יתברך על פי ששמעת מפי צדיקי רבותינו הקדושים ז"ל, כשהיו מסבבים במדינה האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא זצ"ל, ועשו הרבה בעלי תשובה, ובא היצר הרע בדמות שחור ועמד לפניהם כחומה משמים עד לארץ, ואיים עליהם שאם לא יתפרדו לבל לילך עוד ביחד אזי יפנה מכל עסקיו ורק עליהם להכשילם חס ושלום, ומאז לא ראו איש לאחיו כל ימי חייהם. ובכן, כמו שיש דרך ליצר לבקש ליתן לו רשות שיתחוב כל כוחו בשני

בזמרי השיג זמרי בן סלוא שיש בתאווה זו איזה ניצוץ קדוש השרוי במעמקי הקליפה שיש להעלותו, והבין כי החלק הנשגב השבוי במלחמות רשע הוא מה שגורם שימשכו בני שבטו אחר התאווה המנונה, ומטעם זה דייקא לקח על עצמו כל קושי הניסיון ועמד ללחום מלחמת היצר של כולם

צדיקים ויסוד כל העולם, כן ומכל שכן שיש רשות לצדיק לקבל על עצמו כל מלחמות היצר. וכאשר ראה שלומיאל שנופלים ישראל ובפרט בני שבטו כזבובים חס ושלום, על ידי מעין שטים שהיה מוכן לזנות חס ושלום, לקח על עצמו כל מלחמות היצר, ואף שלא גמר לעמוד בניסיון, מכל מקום אין הכתוב מקפח שכן כל בריה, לכך כתיב 'מבני ישראל בא' שהתעורר בו חמלה על כלל ישראל וחשב להצילם על ידי ירדתו, ומסתמא עשה טובה למנוע כמה נפשות שלא נכשלו עוד כי משך כל הסטרא אחרא וכל הניסיון על עצמו, ולא עמד בניסיון, ומכל מקום אחר פטירתו קראו הכתוב 'ושם איש ישראל' להורות שלא אבד זכותו מה שנתכוון להטיב לכלל ישראל. ע"כ.

אכן לבסוף לא עלתה בידו, ונכשל ונפל רח"ל. אך מאחר שהיה במדרגה זו, לפיכך, גם אחר שנעשה לו הדבר כפח יקוש ונכשל בו, עכ"ז שב בתשובה והסכים למסור נפשו ולמות, ומהאי טעמא לא קם אחר פנחס להורגו.

וכדמות ראה לדברים יש להביא מספר הזוהר הקדוש (ח"ו רלז), דהנה בשפתי צדיק כתב כי מסתמא עשה זמרי בן סלוא טובה למנוע כמה נפשות שלא נכשלו עוד, ובאמת מצינו בזוהר הקדוש כי מכלל ישראל עצמם לא נפל איש במגיפה וכל כ"ד אלף שמתו לא היו אלא מן הערב רב שנתערב בתוך שבט שמעון.

זמרי ביקש לתקן ניצוץ קדושה שהיה שבוי בקליפה

ברם, לכשנבוא לירד אחר שורש הדברים, להבין מה היה גודל הניסיון שנפלו בו בני שבטו של זמרי, עד כדי

כך שביקש זמרי למסור נפשו וליקח על עצמו מלחמת היצר של כולם, הלא בין נבין כי בודאי השיג זמרי בן סלוא שיש בתאווה זו איזה ניצוץ קדוש השרוי במעמקי הקליפה שיש להעלותו, והבין כי החלק הנשגב השבוי במלחמות רשע הוא מה שגורם שימשכו בני שבטו אחר התאווה המנונה, ומטעם זה דייקא לקח על עצמו כל קושי הניסיון ועמד ללחום מלחמת היצר של כולם, כי סבר לתקן בזה הניצוץ ההוא ולשבר כח הקליפה כאשר יבואר.

תיקון זמרי בן סלוא

שורש זמרי ותיקונו

הנה אמרו חז"ל כי זמרי בן סלוא הוא ניהו 'שאל' בן הכנענית' אשר נמנה בתורה עם בניו של שמעון, ומצינו בבראשית רבה כי זמרי נולד לשמעון מנישואיו עם דינה אחר מעשה שכם.

והנה כתב הרמ"ע מפאנו דבר תעלומה מכשוננו של עולם, והוא כי תיקונו של זמרי בן סלוא היה בנשמת התנא הקדוש רבי עקיבא בן יוסף, ואלו דבריו בספר גלגולי נשמות (אות כ): **כזבי היא איזבל, ותיקונה היתה אשת טורנוטרופוס דהוה אשת רבי עקיבא, וידוע כי איזבל היתה רודפת את אליהו שהוא פינחס להנאם ממנו. וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תקונו, וכזבי תיקונה במטרוניתא. וזמרי הוא היה בן דינה קודם שנשאה שמעון. והכ"ד אלף שהמית משבט שמעון בשכם [בשטיים], הם הכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו שלא חלקו כבוד זה לזה, בזכרם עון שטים שלא הוטררו ממנו, עד אשר יחדיו יכלו ומתו מותא תניינא. עכ"ל.**

וכענין זה הובא בילקוט ראובני בשם עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, כי כזבי היה גלגול דינה וזמרי גלגול שכם, ורבי עקיבא היה ניצוץ מנשמת זמרי והוא שכם בן חמור, וזה סוד 'מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור' (פסחים טז). ע"כ.

כירור נשמת רבי חנינא בן תרדיון

מקודם שנוסיף להתבונן בשאר דברי הרמ"ע מפאנו, זאת עולה לנו כי רבי עקיבא וכ"ד אלף תלמידיו היו תיקון לזמרי בן סלוא ולשאר המתים משבט שמעון, ובימיהם הגיע תיקון זה הפגם לשלימותו. ולכשתבונן נמצא כאן ענין נפלא, והוא בהקדם המובא לעיל מתורת רבינו האור החיים הקדוש שכתב בשם מקובלים כי במעשה שכם בן חמור עם דינה, שָׁאָבָה נפש דינה את חלק הקדושה שהיה שבוי בנפש הטמאה של שכם, וכתב רבינו כי ניצוץ קדושה זה הלא הוא נשמת התנא הקדוש רבי חנינא בן תרדיון.

נשמות הרוגי מלכות ירדו במעשה שכם לתקן חטא המכירה שהיה באותו מקום

והדברים מופלאים מאוד, כי הנה מכל האמור למדנו שממעשה שכם עם דינה נתגלגלה ירדת נשמתם של שנים מעשרה הרוגי מלכות, הלא הם רבי חנינא בן תרדיון ורבי עקיבא. וסוד הדבר הוא על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל על העיר שכם (סנהדרין קב): תנא משום רבי יוסי, מקום מזומן לפורענות, בשכם עינו את דינה, בשכם מכרו אחיו את יוסף, בשכם נחלקה מלכות בית דוד. ע"כ. ומדבריהם נמצא כי שורש הפורענות הללו, עיניו דינה ומכירת יוסף, הוא בעיר שכם שהיתה מזומנת לכך.

ומעתה, הלא הדברים ידועים (ראה ז"ח ט"ח סוף איכה) כי מיתת עשרה הרוגי מלכות באה לכפר על עון מכירת יוסף, כאשר כל אחד מהם מכוון כנגד אחד מן האחים שהיה בשעת מכירה, ונמצאו אפוא הדברים מכוונים היטב, כי הנה ממקום זה גופא - עיר שכם, שהוא שורש הפורענות, ממנו עצמו נתנוצצה בחינת התיקון לחטא מכירת יוסף, שהיה ירדת נשמת הרוגי מלכות הללו נתגלגלה על ידי מעשה שכם, וכמבואר לעיל.

ואם נפשו למצוא סמך לדברים, לידע כי יש קשר איתן בין הפורענויות שאירעו בשכם וכן בין בחינת התיקון שלהם, ראה נא מה שהובא בפרקי דרבי אליעזר (פ"ד) כי ממעשה שכם עם דינה נולדה אסנת אשת יוסף הצדיק.

קידוש השם בדוגמת הרוגי מלכות

עכ"פ, מאחר שידענו כי תיקונו של זמרי הוא רבי עקיבא, שנהרג על קדושת השם והביא בזה תיקון לחטא מכירת יוסף, מעתה יבואר סוד הענין האמור שמזמרי מסר נפשו ליקח על עצמו מלחמת היצר של כל שבטו, כי הנה נוכחנו לדעת שכתיוקן לפורענות שכלם נסב ענין הרוגי מלכות, והיינו כי מלאכת תיקונם של הרוגי מלכות היתה על ידי שעלו מעלות רמות והשיגו השגות נפלאות במצות מסירות נפש על קידוש השם, כדאיאת (עבודה זרה יח): על רבי חנינא בן תרדיון שהיה מקהיל קהילות ברבים וספר תורה מונח לו בחיקו, וכששרפוהו הקיפוהו בספר תורה והיה רואה גולילין גשפין ואותיות פרוחות באויר, וכמו כן מצינו ברבי עקיבא שגילה לעולם בחינת מסירות נפש מופלאה, כאשר לימד תורה ברבים ולא נתיירא מן המלכות, וכך אמר לתלמידיו בשעה שנסרק בשרו במסרוקת של ברזל: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, 'בכל נפש' אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו (ברכות סא).

כיון שכך, כאשר ראה זמרי בן סלוא שהיה מזקני ישראל ומגדולי הדור את התיקון הגדול שעתיד לצאת מנשמתו, בחינת מסירות נפש מופלאה שבזכותה נתקן ענין מכירת יוסף, על כן ביקש בעצמו לפעול כזאת ולחרף נפשו כנגד היצר הרע למען קדושת השם, ולפיכך כשראה שבני שבטו נמשכים ונופלים רח"ל ביקש למסור נפשו וליקח על עצמו מלחמת כולם כדי להשיג בעצמו התיקון הנזכר, עד שלבסוף 'תשש כוחו', שהוא רמז להפסד והנפילה שאירע בסופו של דבר בעבור זה כמבואר למעלה.

איך אירע שנידח מצד הקדושה

בזה אנו שבים אל ראש כל דברינו בענין מעלת הקנאות של פנחס שהיתה לשם שמים בשלימות ממש, ללא כל פניה אחרת ואפילו קלה שבקלות, דהנה, כמבואר, זמרי הלך בכונה טובה ליקח על עצמו מלחמת היצר של שבטו ולהביא בחינת התיקון של רבי עקיבא וחבריו, וכפי שנתבאר, הלא הוא היה נשיא שבט בישראל שנתמנה מפי ה', וצפה ברוחו בעיניו נשגבים שאינם נראים לפשוטי עם, ובראותו גודל התיקון הנחבא שם נמשכה נפשו למעלה מדרך הטבע, אולם עכ"ז היה בסופו חטא ונפילה גדולה, וחכמינו ז"ל כינוהו בשם רשע, כמו שאמרו 'תכ"ד בעילות בעל אותו רשע'. ובודאי יש לעמוד על סוד הדבר, איך אירע כזאת ומה היתה בחינת החטא שנשכח בו.

וביותר יש להבין פשר החילוק בין מעשה זה לבין מעשה יהודה ותמר, שאף הוא היה נראה בעיני בשר כחטא, אמנם חז"ל לימדונו שהמלאך אנסו, כי מזה ברא הקב"ה אורו של משיח ונחשב לו ליהודה כבעל כרחו ממש, כי התכלית היתה להוציא יקר מזולל ולהציל סרף ממלתעות רשע, והדברים צ"ב.

פגם דק ככוונת עטיית המעשה

אך ביאור הענין כי באמת כחוט השערה היה בין התיקון הגמור שהשתוקק לו זמרי לבין המכשול אשר נלקח בו, ואכן, אם היה כל מעשהו לשם שמים ממש בלא חסרון קל שבקלים, אזי פשוט שהיה זוהר לתקן את יצרם של כל בני שבטו ולהשיג תיקון רב כנזכר, אולם בתוך כל פעולתו ושתרבו גם פרט מפרטי המעשה שהיה בו פסול, והוכיח כי המעשה אינו לשמים בלבד ומעורב בו איזו נגיעה דקה מן הדקה, ודין גרמא שתשש כוחו עד שירד מכל מדרגתו כאיש אשר נמשך אחר תאות גופו רח"ל.

משה נשא צפורה לתקן חטא קין

המעשה שהוכיח כן הוא מה שאמרו שם בגמרא שמזמרי תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, ואמר לו: בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך. ע"כ. ולכאורה זה המאמר יש היטב להבינו, שהרי אם כפי האמור ביקש זמרי לתקן ולברר בחינה נשגבה כל כך - א"כ מהו ששאל כלפי משה: בת יתרו מי התיר לך, ולמה יכווננו דבריו. אכן, בדרך שדרכנו בה עד עתה נראה להוסיף ולפרש

עוד, על פי רזין קדישין שגילה האר"ז"ל (ראה שער הפסוקים פרשת בראשית דרוש ד') בענין מה שנשא משה את בת יתרו, שביאר כי נשמת משה הוא בחינת נשמת הבל כדאיאת בזוהר הקדוש, ואילו קין נתגלגל ביתרו, וכאשר נשא משה את צפורה בזה נתקן ענין החטא שחטא קין בהבל. ומעתה יבואר כי זהו שאמר זמרי למשה: בת יתרו מי התירה לך, כלומר, כשם שבגשיאת צפורה נתקן שורש קין על ידי שורש הבל, כך גם אפשר לתקן בכזבי המעשה שאירע בשכם מתחילתו ועד סופו, וכמבואר, שמזמרי וכזבי היה להם שורש במעשה שכם.

פנחס נבדל מזמרי בשלימות כוונתו

אבל עם כל זה, אף שבדאי נתכוון זמרי להעיר ולעורר בדבר כונתו הנשגבה, אמנם עשיית הדבר באוושא ובפרסום בלשון שיש בה משום בזיון למשה רבינו ע"ה, הוא הענין הדק שאמצעותו נתברר כי לא היתה המלאכה כולה לשם שמים ונתערבו בה איזה פניות, ובה 'איש כוח' ככל המבואר.

ובאותה שעה, כאשר נידח זמרי בן סלוא מצד הקדושה ונפל במצולות עון, או אז נתעורר כוחו הגדול של פנחס בן אלעזר, שבא לתקן הקלקול שאירע על ידי מעשה זמרי, וכמבואר בשפתי צדיק שבמיתתו של זמרי על ידי פנחס טהרה נפשו, כי כנגד מה שהיה אצל זמרי שלא היה הכל בשלימות המכוון לשם ה', לעומת זה בפנחס מצינו שזה היה כל עיקר בחינתו - שיהיו כל מעשיו לשם שמים בלבד בלא כחל ובלא שרק, והיא מדתו הטהורה שבכוחה השיב חמת ה' מעל ישראל, ובזכותה זכה לברית כהונת עולם.

רמז שנתכוון מתחילה לטוב

ומה מאוד יומתק לפי זה מה שאמרו רבותינו ז"ל כי אם היה זמרי הורג לפנחס לא היה נהרג, בזה רמזו

כאשר ראה זמרי בן סלוא שהיה מזקני ישראל ומגדולי הדור את התיקון הגדול שעתיד לצאת מנשמתו, בחינת מסירות נפש מופלאה שבזכותה נתקן ענין מכירת יוסף, על כן ביקש בעצמו לפעול כזאת ולחרף נפשו כנגד היצר הרע למען קדושת השם

פנימיות הענין האמור, כי מאחר שהיה כאן פגם דק שבדק, א"כ מי באמת יש בידו להוכיח כוונתו של מי מהם היתה לשם שמים בשלימות, שהרי הכל הבינו כי לא בכדי באה לזמרי כזאת ובודאי יש כאן תיקון גדול למראית עין, ולפיכך, אם לא שהרגו פנחס לזמרי והתורה שיבחתו על מעשהו, היה אפשר לטעות ולדמות שזכה זמרי להציל טהור מטמא, וכעין שאמרו ביהודה שהמלאך אנסו, ולא כן הוא, כי באמת הכונה המטוהרת היתה במעשהו של פנחס ואילו זמרי תשש כוחו ונלכד במכמורת עון רח"ל.

יתירה מכך, הלא מצינו שאפילו מלאכי השרת היו מבקשין לדחפו לפנחס, כמובא לעיל מדברי המדרש שלא הניחו לו מלאכי השרת לפגוע בזמרי עד שצויה להם הקב"ה: הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא, משיב חימה בן משיב חימה הוא. וכן אמרו שם שכל שבטי ישראל היו מבזין אותו מתחילה על מעשהו עד שבא הכתוב ויחסו אחר אהרן, וכל זה יורה להאמור כי ההפרש בין השגת התיקון הנשגב לבין הירידה לשאול תחתית היה אצל זמרי כחוט השערה דק שבדק, ולפיכך הוצרך הכתוב ליחסו לפנחס אחר אהרן, להודיע כי כל מעשיו לשם שמים בתכלית השלימות, ומה שאין כן אצל זמרי.

ז

רבי עקיבא ואשת טורנוסרופוס

רק שחק זכבה

אמנם, שלימות התיקון של זמרי היה אצל רבי

עקיבא - שורש תורה שבעל פה, וכמובא לעיל מדברי הרמ"ע מפאנו שתיקונה של כזבי - היא איזבל - היה באשת טורנוסרופוס שנתגיירה ונישאת לרבי עקיבא, וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תיקונו.

וביאור הדברים הוא עם מה שאמרו במסכת עבודה זרה (כ): אף רבי עקיבא ראה אשת טורנוסרופוס הרשע, רק שחק ובכה, רק - שהיתה באה מטיפה סרוחה, שחק - דעתידה דמגיירא ונסיב לה, בכה - דהאי שופרא בלי עפרא.

ונראה כי מה שבכה על 'האי שופרא דבלי בארעא', זה ירמוז על ניצוצין קדישין שהיו שבויים בקליפה זו, וממש כעין שמצינו אצל זמרי בן סלוא שהיה חפץ להעלות ולתקן חלק הקדושה שנפל ביד איש בליעל בדמות כזבי בת צור, כן שב הדבר ונשנה אצל רבי עקיבא, שאלא ראה כנגדו אלא 'האי שופרא דבלי בארעא' היינו ניצוצי קדושה שמקורם במקום גבוה מאוד שעתה ירדו ונשבו בקליפה משוקצה זו, ועל אורות עליונים אלו שירדו למקום החושך - עליהם בכה רבי עקיבא. אכן רבי עקיבא תיקן עתה מעשה זמרי ולא נכשל ח"ו באשת טורנוסרופוס שבאתה לשדלו בדרך חטא, אלא אדרבה רק כנגדה, לא נשאה עד שנתגיירה ואז זכה לברר אוכל מתוך פסולת ולהוציא בולעו מפיו דס"מ.

כ"ד אלף התלמידים לא נטהרו משיטים כי חסרו בבחי' השלום

ובזה נשוב אל הנזכר עוד לעיל מדברי הרמ"ע מפאנו, שכתב כי כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו - הם כ"ד אלף איש שמתו בשיטים, שלא נטהרו מעון שיטים עד שמתו מותא תניינא, והנראה לכאורה על פי מה שאמרו חז"ל (יבמות סב): שמיתת תלמידי רבי עקיבא היתה משום שלא נהגו כבוד זה בזה, ועומק הענין כי כשם שניתנה לפינחס 'ברית שלום' מאת ה' אחר שתיקן קלקולו של זמרי, כך בבחינה זו היה גם אצל רבי עקיבא שזכה לבחינת שלום, ולפיכך כ"ד אלף התלמידים שהיו חסרים בבחינת השלום ולא נהגו כבוד זה בזה - מתו, כי היותם חסרים בבחינת השלום הרי זה מורה שלא נטהרו מעון שיטים ועדיין דבוק בהם מחטא זמרי בן סלוא, וכמבואר שבאמת לא נטהרו עד שמתו מותא תניינא.

והנה לך דברים ברורים שכתב בזה הרמ"ע מפאנו במקום אחר (מאמר אמ כל חי ח"א סי' כב) וז"ל: **שאינ שנתא חנם ושלילת השלום מצויה אלא בנשמות פגומות, וכל שכן אם בְּשִׁכְבְּךָ כְּשֶׁלוֹ אִישׁ בְּאִחִיו, צֵא וְלַמַּד מִתְּלַמִּידֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלֹּא חִלְקוּ כְבוֹד זֶה לְזֶה בְּזַכְרָם עוֹן שִׁטִּים שֶׁלֹּא הִטְהֵרוּ מִמֶּנּוּ עַד אֲשֶׁר יִחְדְּוּ יִקְלִיֵּן דְּמִיתוּ מוֹתָא תַּנְיִינָא בְּאוֹתוֹ פֶּרַק. עכ"ל.**

ר"ע והמשת תלמידיו פעלו שלימות התיקון

אך מכל מקום, רבי עקיבא בעצמו זכה לתקן כל זה והעמיד אחר כך חמשה תלמידים שהם שורש כל תורה שבעל פה, ותורתם היא אחיות בני ישראל במסירות נפש בכל ימי גלותם, וכל זה כאמור, כי דוקא בהיותו 'בן גרים', זכה לתקן עולם בקדושתו, וכאשר השלים נפשו ומסרה על קידוש שמו יתברך, אז נשלם התיקון, הן בפרטות בענין זמרי, והן בכללות, כמבואר לעיל שמיתתו באה לתקן מכירת יוסף שבגינה נגזרה גזרת הגלות על ישראל.

אליהו ז"ל נטפל לקבורתו של ר"ע

וראה נא דבר נפלא שמצאנו כי אליהו הנביא בעצמו טיפל בקבורתו של רבי עקיבא כדאיאת במדרש משלי, ואף זה יורה להאמור, דהנה רבי עקיבא הוא תיקון זמרי, בסוד פנחס זה אליהו.

ויהי רצון שנזכה במהרה לבואו של אליהו הנביא המבשר, ויקויים בנו מאמר הכתוב (ישעיה נב ז) 'מה נָאוּוּ עַל הַהָרִים וְגַלְיָ מְבַשֵּׂר מְשִׁמֵּעַ שְׁלוֹם מְבַשֵּׂר טוֹב מְשִׁמֵּעַ יְשׁוּעָה אִמְרוּ לְצִיּוֹן מַלְךְ אֶלְהֵיךָ', מבשר טוב ומשמיע שלום הוא אליהו הנביא, וכמו שהובטח: 'הנני נותן לו את בריתי שלום'. אכ"ר."